

V naših srcih domujejo samo občutja simpatije in želja po miru in delu

Kot bratje Furlanov, ki žive poleg nas, v pogojih, ki so podobni našim, se na predvečer Božiča tako blizu čutimo njim v sakrosantni zahtevi po delu na domačih tleh in jih prosimo za skupno borbo proti prisiljeni ekonomski emigraciji

Spet je Božič! Ob takšni praznični priložnosti nas stotletne, da, celo tisočletne tradicije silijo k razmišljanju o miru kot dobrini, ki je največja izmed vseh dobrin sveta v tem našem življenju. In končno gre za dobrino, ki je v toliko bolj prezirana, v kolikor bolj so pogoste in dramatične, boleče in strašne posledice vojn in sovraštva.

Egoizem države in razreda, predrzna konservativna volja in skoraj reakcionarna, neslutena rasistična mržnja ali

protekcija nezaupljivih, bedni ekonomski privilegiji, zagrenjeni in podtalni kolonializmi, pa tudi kolonializmi starega tipa, zakamufliran neokolonializem, včasih z najrazličnejšimi etiketami: to so najgloblji vzroki, ki ustvarjajo negotov in nevaren položaj na svetu pa tudi v Evropi. To so razlogi, ki preprečujejo človeštvu pot proti miru in ovirajo zmes tragičnih konfliktov v deželah, ki so bolj ali manj oddaljene od nas. Niti dežele južne Azije nam niso

danes več daleč v teh zadnjih desetletjih XX. stoletja, ki poznajo nadzvočne hitrosti in ki so odprte vesoljskim potovanjem, vse dežele sveta so si postale očitno blizu, pa čeprav vojaške zveze kompromitirajo ljudi v totalnem in naglem smislu, to je, imajo državljani in sami voditelji različnih dežel težave, da bi jih kontrolirali.

Mi, pri Matajurju, smo najbolj strjeni izraz Slovencev, ki žive v številnih občinah furlanske pokrajine; vendar

pa lahko prav mi, v teh časih sovraštva in nasilja, s popolno iskrenostjo zagotovimo, da domujejo v naših srcih samo občutja simpatije in želja po miru in delu.

Se posebej pa čutimo, tako danes, kot včeraj, da smo bratje Furlanov, ki žive poleg nas, mnogokrat v pogojih nadlog, ki so podobne našim, ki so mnogokrat po pravici nezaupljivi tako mi do države in njene osrednje oblasti; Furlani poznajo prav tako kot mi žalosten in tragičen fenomen emigracije in so vedno prisiljeni dati več, kot pa prejema; vidite, zakaj se na predvečer Božiča čutimo tako blizu njim v sakrosantni zahtevi po miru in v težkih zahtevah po delu v naših deželah, po delu, ki nam ga jemljejo, to je, po ponižujočih pogojih za emigrante.

Naši emigranti v Švici so letos večkrat srečali s furlanskimi delavci in so skupaj preučili najustreznejše načine, da bi se borili proti pospešenemu odhajanju in za zagotovitev vrnitve emigrantov. Emigranti iz Beneške Slovenije so letos izročili italijanskemu veleposlaniku v Bernu peticijo, v kateri so najprej podrobneje razložili politično zgodovino beneških Slovencev od plebiscita 1866 leta pa tja do nastopa, oziroma konca fašizma, ko je beneškoslovenska narodnostna skupnost po krivici trpela najhujše narodnostno in človeško zatiranje.

V peticiji so tudi poudarili, da se stanje tudi sedaj ni nič zboljšalo in da zato upravičeno zahtevajo, naj bi bil prvi korak k odpravljanju teh krivic poučevanje slovenščine v šolah vseh stopenj in postopna uvedba pouka v slovenskem jeziku v šolah v Beneški Sloveniji.

BOŽIČ 72

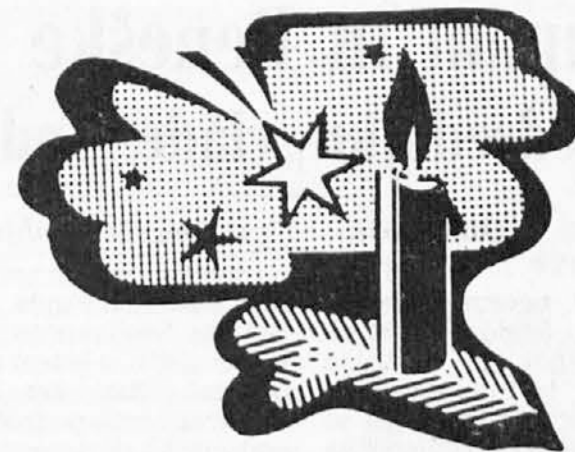
Pred nami so spet božični prazniki in s tem tudi konec letošnjega, dvainšedemdesetega leta. Kaj naj zapišemo ob tem velikem prazniku, ki pomeni spravo, miru in domačnosti. Ali to, da bodo vasi za slehernega praznik po naših gorah in dolinah, vasi, ki so skoraj izumrle, ponovno oživele in se bo za kratek čas vrnila pod rodni krov cela vrsta naših emigrantov, da praznike preživijo doma, pod domačo streho?

Upajmo, da se bo tudi letos vrnilo domov, pa čeprav za kratek čas, čim več naših ljudi, ki prelivajo svoj znoj in darujejo plodove svojih rok tujini, čim več naših rojakov, emigrantov, iz Nemčije, Švice, Belgije, Francije in drugih evropskih dežel, kamor jih je nujna in sila za življenjem surovo poglala iz lepega, a izumirajočega domačega okolja Beneške Slovenije. Želi-

mo namreč, da bi se jih čim več vrnilo domov vsaj za kratek čas, da bi tako ponovno, vsaj enkrat na leto, izpričali svojo pripadnost Beneški Sloveniji in navezanost na domači kraj. Kajti danes smo čedalje bolj priča drugemu, nič manj žalostnemu pojavu: čedalje več naših ljudi namreč ne hodi več na delo v tujino sezonsko, temveč se za stalno naseljuje v tujini, s tem pa seveda postajajo vezi z rodno grudo čedalje rahlejšje, dokler se popolnoma ne pretrgajo. Tako nam v nekem smislu tujina jemlje mnogo ljudi, zlasti mlajših, in široki, tuji svet jim tako postaja druga domovina, mačeha, ki pa je vendar v nekem smislu raddarnejša od uboge, zanemarjene in zapostavljene domovine, ki jim, žal, še danes, kljub vsem ugotovitvam, zahtevam in prošnjam ne more nuditi za-

dostnega koščka kruha za vsakdanje življenje.

Naj bo tako ali drugače, ob Božiču se vseeno veselimo, da se bodo le številni vrtili za nekaj dni domov in s tem pokazali svojo ljubezen in navezanost do domače, a skope, zato pa nič manj ljubljene rodne deželice. Prepričani smo, da bodo te naše rojake njihovi starši, sorodniki in znanci, ki so ostali doma, sprejeli z ljubeznijo in veseljem in da bo vsaj za božične praznike naša deželica oživela. Vemo namreč, da ni z ničemer moč nadomestiti ljubezni do domačega kraja in vrnitev ob Božiču je vsekakor najlepša potrditev tega. Zato želimo ob tej priložnosti vsem, ki se bodo vrtili, srečne in vesele božične praznike, enako pa tudi vsem našim bralcem in naročnikom v Beneški Sloveniji. Naj bo Božič praznik sprave, miru in upanja!

Vsem naročnikom, bralcem in sodelavcem doma in po svetu prisrčno voščimo

srečno 1973!

Uredništvo in uprava

MATAJURJA

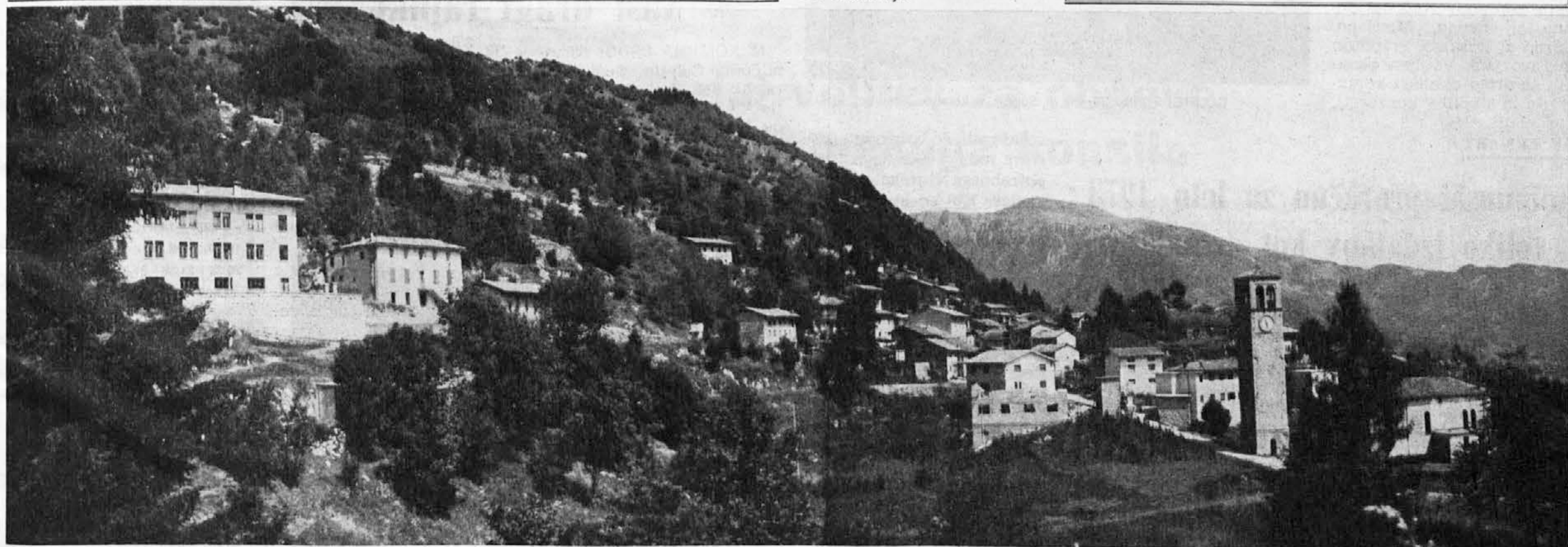
Slovenska kulturna društva Benečije priredijo v soboto dne 6. januarja 1973 ob 15 uri v gledališču A. Ristori v Čedadu

Dan emigranta

PROGRAM:

1. Pozdravi predstavnikov kulturnega društva «Ivan Trinko», skupine domačih duhovnikov «Dom» in «Društva beneških emigrantov».
2. Nastop mešanega pevskega zbora «Višarski zvon» iz Kanalske doline pod vodstvom Avgusta Ipavca.
3. Recitacije otrok.
4. Nastop mešanega pevskega zbora «Rečanj» iz Les pod vodstvom Rina Markiča.
5. Nastop Stalnega slovenskega gledališča iz Trsta z Rabodanovo komedijo.

Kadar se ženski jezik ne suče

ČRNI VRH (Montefosca) v podboneškem komunu je za Matajurjem najvišje ležeča vas v Beneški Sloveniji. Razen nekaj obnovljenih hiš je vas ostala takšna kot pred sto leti. Če bi jim zgradili cesto do Mažerol, bi postala vas prehodna, tako pa človek od tu ne more dalje.

IZ NADIŠKE DOLINE

Župani in Beneške Slovenije pri predsedniku vlade Andreottiju v Rimu

Obrazložili so mu pereče probleme Nadiških dolin

Dne 30. novembra je odpotovalo z letalom v Rim sedem županov iz Nadiških dolin ter iz Prapotnega in Tavorjane, spremljali pa so jih pokrajinski odbornik za turizem Romano Specogna, podpredsednik videmske federacije Krščanske demokracije Stella, senator Mario Toros in predsednik deželne odbora Furlanije-Juljske krajine Alfredo Berzanti. Šli so v Rim k predsedniku vlade Giuliju Andreottiju, ki jih je sprejel že naslednji dan v palači Chigi, da so mu obrazložili pereče probleme, ki tajejo komune Nadiških dolin ter Prapotno in Tavorjano.

Mnogi komuni v Beneški Sloveniji so namreč tudi po več mesecev v letu brez pitne vode in zato so prosili predsednika vlade, da bi dobili državno pomoč za gradnjo velikega zadržnega vodovoda, ki bi zmožl dobavljati vodo vsem vasi v vseh letnih časih. Letos, in tudi v preteklih letih, so jo morali nešteto krat dobavljati vojaki v avtoci-sternah. In pomislimo, vode ne potrebujejo samo ljudje, ampak tudi živina, ki je pri nas glavni, morda bi celo rekli, edini vir dohodkov.

Predsednik vlade, ki je ob zaključku razgovorov podčrtal «tradicijo visokega patriotizma» naših ljudi in tako na dvoumen način priznal obstoj slovenske etnične skupine v Beneški Sloveniji, je zagotovil, da se bo vlada zanimala za vprašanje vodovoda v okviru razvojnega načrta dežele.

Za razširitev čedadskega industrijskega področja

Zadnje čase se mnogo razpravlja o razširitvi čedadskega industrijskega področja, kamor spada vseh sedem comun Nadiške doline ter Čedad, Manzano, Corno di Rosazzo, Prapotno in Tavorjana. Vabljeni pa so bili še drugi okoliški komuni, da bi stopili v konzorcij,

SV. LENART

Komunski proračun za leto 1973: toliko izdatkov kot dohodkov

Na zadnjem zasedanju komunskega konsila so med drugimi točkami dnevnega reda sprejeli tudi proračun za leto 1973, ki predvideva toliko izdatkov kot bodo imeli dohodkov in sicer 495 milijonov lir. Imenovali so tudi revizorje računov za leto 1972. Razpravljali so nadalje o gradnji ceste, ki bo povezovala vas Cosco s Čišnjami, ki bo stala 21 milijonov lir, za katero bo prispevala dežela 98% in o drugem «lotu» ceste Sv. Lenart-

med temi tudi Fojda, Ahten, Buttrio, Sv. Ivan ob Nadiži in Povoletto, a o tem nočejo ničesar slišati, ker hočejo ustvariti svoje področje. Da bodo prišli do tega cilja, bo moral seveda preteči še precej časa, čeprav so jim dani vsi pogoji, kajti dežela ne daje tako hitro podpor in tudi birokratski postopki so zelo počasni. Če bi se pa ti komuni priključili k čed-

CEDAD

Uradna otvoritev zdravniškega ambulatorija INAM

Kot smo v preteklosti že poročali, je zgradba, v kateri ima svoje prostore zdravniški ambulatorij za zavarovance INAM, dograjena in v teh dneh je bila uradna otvoritev. Novi sedež v Čedadu, ki ima štiri nadstropja, je zelo moderno opremljen in ima sledeče oddelke: za kardiologijo (srčne bolezni), nevrologijo, ortopedijo, pediatrijo (otroške bolezni), roentgen, dermatologijo (kožne bolezni), oddelek za očesne bolezni, porodniški oddelek in zobozdravniški ambulatorij.

Otvoritvene ceremonije so

dadskemu industrijskemu področju, ki se danes uspešno razvija, bi se tudi oni prav gotovo prej razvili, ker je področje že uradno priznано in uživa vse beneficije dežele.

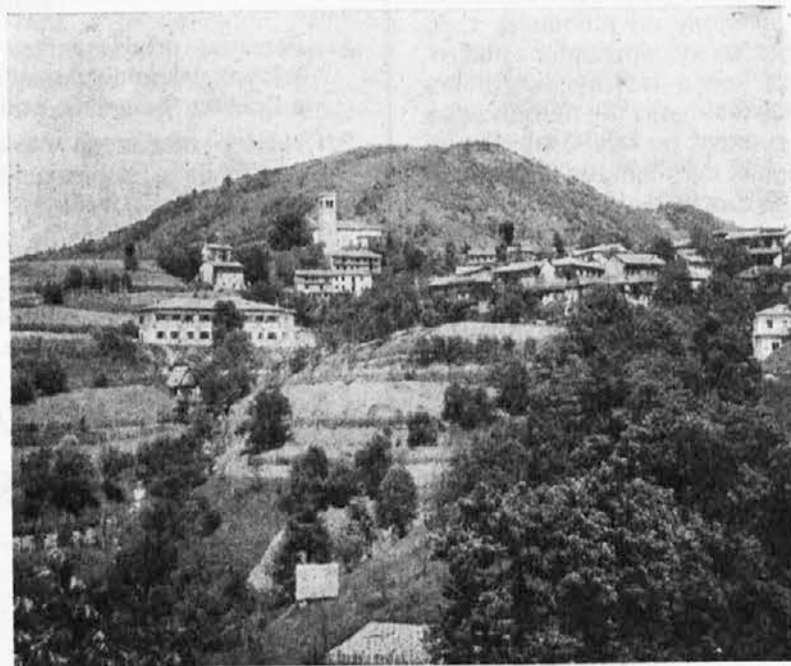
Nekateri pa so seveda drugačnega mnenja. Počasi, a samostojno, pravijo. Kdo ima prav, ne vemo. Res je pa, da se s skupnimi močmi lahko mnogo več doseže.

se udeležile najvišje komunske, pokrajinske in deželne oblasti.

Nov dom za stare in onemogle v Čedadu

V Čedadu nameravajo zgraditi velik, sodobno opremljen Dom za stare in onemogle ljudi in v ta namen je deželno odbornišvo že dodelilo 963 milijonov 500 tisoč lir. V Domu bo prostora za 200 ljudi.

Naši ljudje so se začeli

GORENJI TRIBLJ (Tribil di Sopra) v komunu Srednje.

spraševati, če bo v njem prostora tudi za kakšnega zares potrebnega človeka iz naših krajev. Koliko starih mož in žena živi zapuščenih v propadajočih hišah, ki so brez vsake pomoči, ker so se njihovi sinovi in hčere za vedno izselili v tujino in pozabili na svoje starše. Nova «Casa per anziani» bo seveda moderna zgradba, v kateri bi se morda naši ubožni ljudje ne počutili kot doma, a treba bi bilo misliti tudi na te ubožce, da bi bili preskrbljeni vsaj ob zatonu življenja z najpotrebnejšim. V Domu za onemogle naj bi sprejeli torej tudi take, ki ne morejo plačati «appartamenta», ampak tudi tiste,

katerim se podira hiša nad glavo in nimajo nobene pokojnine.

SEJEM GOVEJEJE ZIVINE

Letos so organizirali v Čedadu prvi sejem-dražbo goveje živine. Zivinorejci iz Furlanije in Beneške Slovenije so prignali okoli 500 glav. Na dražbo so postavili 64 krav in jenic, prodanih je bilo pa samo 42 s povprečno ceno 447 tisoč lir za glavo.

Sejem je otvoril s priložnostnim govorom predsednik furlanske Zveze zivinorejcev Paolo Micolini, ki je prisotnim obrazložil kako veliko vlogo v gospodarstvu igra prav zivinoreja, ki za marsikatero družino predstavlja glavni vir dohodkov in da je zato treba skrbeti za izboljšanje pasme, da bo donosnejša in za valorizacijo mlečnih proizvodov.

PODBONESEC

V PODBONESCU IN BRISČIH NEZDRAVA PITNA VODA

Ljudje v Podbonescu in Briščih že dalj časa tožijo, da je njihova voda motna in zelo slabega okusa. Ta glas je prišel na uho tudi karabinerjem in zato so jo nesli v laboratorij, da bi tam ugotovili, kaj je na tem resnice. Na hitro je bilo ugotovljeno, da so v vodi sledi amonijaka, solitra, fosfata in klorida. Ker sta bila o tem obveščena tudi komunska administracija in zdravnik, so vzorec vode poslali še v druge laboratorije in sicer na Inštitut za profilakso v Vidmu, kjer so ugotovili, da je voda, ki jo pijejo ljudje v Briščih zares nepitna in zato so poslali na komun sporočilo, da jo morajo prevreti, ker je drugače škodljiva zdravju.

Pravi vzroki onesnaženja vode sicer še niso znani, vendar domnevajo, da so vodovodne cevi položene preveč blizu hudournika Uodnjak, ki priteka iz Ronca in je sila umazan. V to vodo mečejo namreč ljudje vse smeti in vanj se zliva tudi gnojnica.

Naši dragi rajniki

IZ KOMUNA BRDO: 65-letni Enrico Culetto - Šeul iz Tera, 70 - letni Valentino Micottis - Arčulič iz Sedlišč, Felice Micottis iz Sedlišč, 81 - letna Luigia Negro vd. Negro.

IZ KOMUNA TIPANA: 52 - letni Silvio Coos.

IZ KOMUNA NEME: 65 - letna Anna Scubla iz Dobja.

IZ KOMUNA FOJDA: 68 - letni Giovanni Grimaz, 67 - letni Giovanni Scubla, 71 - letni Emilio Caruzzi, 23 - letni Giovanni Toffoletti, 73 - letni Antonio Vescovo, 72 - letna Giulia Sgualdino vd. Toso.

IZ KOMUNA TAVORJANA: 57 - letna Alba Flebus por Cucicio, 52 - letni Aldo Specogna iz Drejana, 66 - letni Etore Moro.

IZ KOMUNA PRAPOTNO: 57 - letni Pio Filei.

SV. PETER

Cesta v Mečano bo kmalu dokončana

Dela na cesti, ki vodi v visoko v bregu ležečo vas Mečano, dobro napredujejo. Deželno odbornišvo za kmetijstvo je sedaj nakazalo špeterskemu komunu še deset milijonov lir in tako jo bodo mogli s tem prispevkom tudi asfaltirati.

NENADNA SMRT

Nepričakovano nas je zapustil 60-letni Luigi Costaperaria iz Dolenjega Brnasa. Nenadoma mu je prišlo slabo in so ga takoj peljali v čedadsko bolnico, kamor pa ni prišel več živ. Zdravniki so ugotovili, da ga je zadela srčna paraliza.

Njegova nagla smrt je globoko prizadela vso okolico, saj je bil rajnik Costaperaria priden kmet in spoštovan od vseh.

SIRARNA V AZLI PREJEMA VEDNO VEČ MLEKA ZADRUGA ŠTEJE DANES VEČ KOT ŠTIRI STO ČLANOV

Sirarna v Azli, ki je ena najbolj moderno opremljenih v naši deželi in proizvaja tako kvalitetne sire, da jih cenijo po vsem Venetu, Lombardiji in Piemontu, da ne govorimo po Furlaniji, kjer ta specialiteta Nadiške doline ne manjka skoraj v nobeni restavraciji.

Sirarna ima vse pogoje za še uspešnejše obratovanje, za še večjo produkcijo, saj so ljudje spoznali, da se ne izplača vzdrževati vaških mlekarnic, ker to preveč stane in da je bolje oddajati mleko v veliko mlekarno, v Azlo, ki ima vse moderne naprave in izkušene mojstre sirarje. Zadnje čase vozijo mleko v Azlo ne samo člani zadruga, katerih je danes že več kot štiri sto, ampak tudi mali kmetje iz oddaljenih vasi: iz Mažerol (tavorjanski komun), iz Črna vrha (podboneški komun) iz Sre-

denj in od drugod. Res je, da je prevoz mleka drag, a del teh stroškov (60%) krije deželno odbornišvo za kmetijstvo, da bi vzpodbudilo zivinorejce za večjo rejo krav mlekarij in torej za večjo oddajo mleka.

Hribovski kraji so pri nas zares primerni za zivinorejo, saj so tu pašniki in planinsko seno, ki ni v primerjavi z ravniskim. Zato bi bilo nujno potrebno še bolj podpreti zivinorejce. S tem hočemo reči, naj bi dežela poskrbela za ureditev pašnikov, kjer bi se mogla pasti živina preko poletja po mili volji. Teh pri nas na žalost pogrešamo, živina stoji ves dan v hlevu in ji je treba krmo prinesiti domov, marsikje še na hrbtu, kar stane ljudem dosti truda, posebno če pomislimo, da je pri hiši vedno manj delovne sile, ker odteka v inozemstvo ali pa v bližnje kraje po Italiji. Dežela naj bi tudi nudila večje podpore za nakup plemenske živine in končno bi bilo potrebno zgraditi tudi več zadržnih hlevov.

Prihodi in odhodi vlakov iz videmske železniške postaje

S prvim oktobrom je stopil v veljavo nov vozni red vlakov, ki bo veljaven od 2. junija 1973 in ga tu spodaj prinašamo.

ODHODI

PROTI BENETKAM: 3,32 - 5,14 - 5,32 - 5,48 - 6,10 - 6,38 - 7,10 - 7,24 - 8,48 - 9,50 - 10,48 - 11,55 - 12,35 - 13,32 - 15,01 - 15,11 - 15,20 - 16,08 - 16,56 - 17,57 - 18,46 - 18,56 - 20,38 - 21,23.

PROTI TRBIZU: 5,29 - 7,21 - 12,32 - 13,42 - 15,23 - 15,30 - 17,50 - 19,18 - 22,09 - 23,15.

PROTI TRSTU: 5 - 5,44 - 7,11 - 7,18 - 7,52 - 10,29 - 13,03 - 13,25 - 15,05 - 16,30 - 17,53 - 18,02 - 19,24 - 20,42 - 21,41 - 22,35 - 23,13.

PROTI ČEDADU: 6,30 - 7,30 - 8,30 - 9,30 - 11,30 - 12,30 - 13,30 - 14,30 - 15,30 - 16,30 - 17,30 - 18,40 - 19,50 - 22,20.

PRIHODI

IZ BENETK: 1,56 - 6,40 - 7,08 - 7,37 - 8,39 - 10,34 - 11,19 - 12,55 - 14,25 - 14,59 - 15,18 - 17,32 - 18,10 - 18,34 - 18,59 - 20,10 - 20,32 - 21,36 - 21,58 - 22,32 - 22,56 - 23,07 - 23,37.

IZ TRBIZA: 5,05 - 7,05 - 7,15 - 9,40 - 11,50 - 14,47 - 14,57 - 17,36 - 17,48 - 19,15 - 21,11.

IZ TRSTA: 0,17 - 5,09 - 7,05 - 7,16 - 8 - 8,34 - 11,42 - 13,27 - 14,33 - 15,06 - 15,15 - 16,02 - 18,32 - 19,44 - 20,19 - 21,45 - 21,46.

IZ ČEDADA: 6,20 - 7,20 - 8,20 - 9,20 - 10,20 - 11,20 - 12,20 - 13,20 - 14,20 - 16,20 - 17,20 - 18,20 - 19,40 - 20,40.

Vsem sorodnikom naših dragih umrlih izrekamo našo globoko sožalje.

Naša domača kronika v letu 1972

IZ TERSKE DOLINE

V Zavrhu speleološki muzej?

Kot vsako leto je bil tudi letos 6. januarja v Čedadu tradicionalni Dan emigranta. Ta kulturno-politična manifestacija je tudi letos pokazala vso problematiko, pa tudi moč naših izseljenskih organizacij v tujini in organizacij doma, da se skupno bore za gospodarski napredek in nacionalno priznanje slovenski etnični skupnosti v videmski pokrajini.

Med pomembne politične dogodke v januarju moramo šteti tudi peticijo, ki so jo predstavniki izseljencev iz Furlanije, med njimi tudi naši predstavniki izseljencev, poslali predsedniku deželneega sveta Ribeziju, v kateri so navedli vrsto predlogov za zboljšanje ekonomskega stanja v pokrajini in za zaježitev emigracije, ki je postala pri nas že naravnost usodna.

Tretji dogodek, ki ga je potrebno zabeležiti januarja, se je zgodil 30. januarja, ko je bila v Čemurju pri Sv. Lenartu množična manifestacija proti zaprtju tamkajšnje opelkarne, ki je zaposlovala 80 delavcev. Manifestacijo je organiziral odbor za obnovo Nadiških dolin ob podpori kulturnega društva «Ivan Trinko», društva «Rečanj» iz Ljes, «Centra za kulturna raziskovanja» iz Brda v Terski dolini, skupine slovenskih duhovnikov «Dom» in društva izseljencev iz Beneške Slovenije.

Manifestacija je ob tej priložnosti jasno pokazala, kako velika razlika je med dejanskim stanjem in obljubami o razvoju gospodarstva pri nas. Pokazala je namreč, da pri nas sploh ne pospešujemo gospodarskega razvoja, kljub obljubam, temveč celo že obstoječa, redka podjetja, zapiramo, kar je vsekakor v popolnem nasprotju z razglašeno politiko napredka in podpore našim krajem.

Najpomembnejši dogodek, ki se je zgodil v februarju, je vsekakor ustanovitev stolice za slovenščino na videmski fakulteti za tuje jezike in književnosti. V tem smislu je videmska fakulteta priznala tudi naš obstoj, na drugi strani pa je pokazala več politične in znanstvene volje od tržaške univerze, ki je kasneje uvedla lektorat slovenščine v Trstu.

10. aprila se je v Špetru začel tečaj slovenskega jezika, ki ga je organiziralo kulturno društvo «Ivan Trinko». Dejstvo, da je tečaj naletel na izredno veliko zanimanje samo kaže, kako potrebna bi bila uvedba slovenščine v naše šole, saj so ljudje s tem jasno pokazali, da se žele učiti svojega materinega jezika.

7. in 8. maja so bile vsedrjavne politične volitve. Ob tej priložnosti so vse organizacije pri nas poslale skupen dokument strankam ustavnega loka, v katerem so nakazale vrsto perečih problemov, ki še do danes niso rešeni. Med temeljnimi zahtevami tega dokumenta je vsekakor priznanje našega nacionalnega obstoja in zahteva po uvedbi slovenščine v naših šolah.

20. maja so v Milanu ustanovili sekcijo društva slovenskih izseljencev iz Beneške Slovenije. Ustanovitev sekcije je narekovala potreba, saj je v Milanu in okolici zaposlenih precej naših ljudi. Tega meseca je v Trbižu prvič nastopilo tudi Stalno slovensko gledališče iz Trsta. Uprizorilo je komedijo «Trije tički». Ob tem prvem gostovanju slovenske odrske besede v Kanalski dolini se je spet jasno pokazalo, kako veliko zanimanje je vladalo za u-prizoritve. Številni obisk je samo potrdil prisotnost in za-

vednost Slovencev v Kanalski dolini.

Julija je bil v Ljubljani seminar slovenskega jezika za tuje udeležence, ki bodisi študirajo ali pa se zanimajo za slovenski jezik in slovensko književnost. Seminarja se je med številnimi tujimi znanstveniki in profesorji udeležilo tudi 25 beneških Slovencev, ki so se na ta način poglobljevali in znanstveno seznanili s problematiko slovenskega jezika in njegove književnosti.

Zadnje nedeljo v juliju je bil poletni praznik emigrantov v Subidu in «Senjam beneške pjesmi» na Ljesah pri Klodiču.

9. septembra je delegacijo društva slovenskih izseljencev iz Beneške Slovenije sprejel italijanski veleposlanik v Bernu. Ob tej priložnosti so mu izročili peticijo, v kateri so zahtevali med drugim pouk slovenščine tako v domovini kot v tujini, kjer delajo.

10. septembra je bilo tradicionalno kulturno srečanje med sosednimi narodi na Kamenici pri Stari gori. Srečanja so se udeležili poleg gostiteljev še Slovenci iz Av-

strije in matične domovine.

16. septembra je prišel v Videm papež Pavel VI., da bi s svojo navzočnostjo počastil evharistični kongres. Ob tej priložnosti je v svojem govoru še posebej pozdravil Slovence v videmski pokrajini in s tem jasno pokazal stabilne in priznanje cerkve do slovenske etnične skupnosti v naši pokrajini. Poleg Slovencev je pozdravil posebej tudi še vse emigrante.

Na evharističnem kongresu v Vidmu je bil ob tej priložnosti tudi poseben dan za slovenske vernike.

7. oktobra je bilo v švicarskem mestu Orbe zborovanje naših izseljencev.

17. oktobra pa je kulturno društvo «Ivan Trinko» poslalo koroškemu rojakom solidarnostno pismo ob divjanju nacistov proti postaviti dvojezičnih napisov na Koroškem.

10. novembra so se v Celovcu mudili predstavniki Slovenske kulturno-gospodarske zveze iz Trsta v gosteh pri tamkajšnjih organizacijah koroških Slovencev. Ob tej priložnosti so sestavili tudi skupno izjavo, v kateri so Slovenci iz Italije izrazili pol-

no solidarnost in podporo koroškemu rojakom ob divjanju nacizma na Koroškem.

1. decembra so župani Nadiških dolin obiskali predsednika vlade Andreottija v Rimu. Ob tej priložnosti so ministrskemu predsedniku podrobno obrazložili pereče probleme Beneške Slovenije. Ob vsem tem velja zapisati, da je predsednik Andreotti nedvoumno v svoji izjavi na diškem županom priznal obstoj Slovencev v Beneški Sloveniji, kar je vsekakor pomembno priznanje na najvišji državni ravni naše narodnostne samobitnosti in vseh zahtev, ki jih terjamo že polnih dvajset in več let.

Ob koncu pa tudi ne smemo pozabiti, da so dne 13. decembra predstavniki založniških podjetij Lipa iz Kopra, Založništvo tržaškega tiska iz Trsta in Inštituta za slovensko narodopisje Slovenske akademije znanosti in umetnosti predstavili v Ljubljani prvo zbirko rezijanskih pesmi «Rožice ziz Rezije», saj gre za zgodovinski dogodek ne samo za Slovence v matični domovini, ampak tudi za Rezijane.

Beneška Slovenija, od Muzcev do Idrijske doline, ima dosti podzemeljskih jam, ker so njena tla kraškega značaja. Nekatero so znamenite po svojih zgodovinskih dogodkih, druge po čudovitih oblikah, ki jih je voda izdolbla iz apnenca.

V Zavrhu v Terski dolini so čudovite Završke jame, ki slovijo po krasnih kapnikih (stalagmitih in stalaktitih), a niso še vse raziskane, ker je v njih več težko dostopnih rogov.

V Centi (Tarčentu) so leta 1955 ustanovili Zvezo zelenih srajc, v kateri so vključeni številni ljubitelji narave, med temi tudi nekateri jamarji. Na pobudo te Zveze bodo v kratkem odprli v Zavrhu speleološki muzej, v katerem bodo zbrane vse kamenine kraških jam čentskega področja. V Terski dolini so namreč še druge jame s svojimi posebnostmi, na primer na Vizontu, v Čizerjih in v Šteli, a največja je Završka jama.

Verjetno bodo uredili tudi botanični vrt, kjer bo zbrana vsa planinska flora Julijskih predalp. Seveda bi

bila potrebna tudi dobra turistična propaganda. Marsikaj je sicer že bilo storjena, a zaželjenega uspeha do danes ni bilo. Vendar upanje ni ugasnilo. Pred kratkih so deželni organi sklenili, da bodo dodeli komunu Brdo, kamor spada tudi vas Zavrhu, 43 milijonov lir prav za ureditev jam in valorizacijo tega področja. Terska dolina, kjer je turizem še v povojih, je zato začela upati, da jo bodo turisti vzljubili in jo vsaj ob nedeljah nekoliko oživeli.

NAGRAJENI NAJBOLJ MARLJIVI ŠTUDENTI

Kot vsako leto, je tudi letos «Banca cooperativa popolare» v Centi nagradila ob «Dnevu varčevanja» 12 najmarljivejših učencev. Med temi, di so prejeli nagrado po 50 tisoč lir, je tudi Daniele Berra iz Tipane.

RIKO CULETTO IZ TERA NAS JE ZAPUSTIL

Dne 4. decembra smo spremenili k zadnjemu počitku na domače pokopališče 65-letnega Enrika Culetta iz Tera. Rajnki, ki je bil zelo navezan na domačo zemljo, pridni delavec in skrben oče, je bil poznan daleč naokoli, kar je dokazal tudi njegov veličasten pogreb. Prizadetim svojcem nepozabnega Rika izrekamo naše globoko sožalje.

Riko Culetto

KADA BOJO POKOMODALI POT CENTA-NJIVICA

To je že pet let, anu zima na je speka pred nami, ma poti Centa - Njivica tou Terski dolini nu je njesu senje pokomodali.

Pred nekej mjeseci ne aminstacijon provincial ložla tabele, ke nu avertivaju na perikul automobiliste. Muortej s tjemi senjalji so kudali risolviti problem poškovane poti. Kaj dno nu maju senje čakati naši judje za mjeti pot pokomodanu?

Signal na poti Podkladje-Njivica.

IZ KRNAHTSKE DOLINE

Ana Scubla iz Dobja utonila v Lanji

Vso dolino Črneje je globoko pretresla smrt 63-letne Ane Scuble iz Dobja. Žena, ki je živela sama v svoji hišici, je šla v soboto, dne 9. decembra po svojih opravilih in se ni več vrnila domov. Sosedje je prvi dan niso pogrešali, a ko so videli, da so njena vrata stalno zaprta, so o njenem izginotju obvestili karabinerje. Povpraševali so tu in tam in nazadnje so jo začeli iskati tudi v vodi, kajti Lanja, ki teče tik ob cesti, je tiste dni prestopila bregove. In prav tam, kakih tri kilometre od doma, so jo našli. Verjetno ji je spodrsnilo in padla v globoko vodo. Pri padcu se je tako močno udarila v glavo, da si ni mogla pomagati in utonila.

UMRL JE SILVIO COOS IZ TIPANE

Po kratki boleznini nas je za vedno zapustil 52-letni Silvio Coos - Postin iz Tipane. Rajnki je bil zelo znan po vsem komunou, saj je bil 20 let poštar, ki je zvesto opravljal svojo službo, delo, ki ga je po dedoval po očetu in staremu očetu. Bil je torej že rojen poštar in zato je tudi hišno ime družine Coos Postin. Domačinom je bil zelo priljubljen, ker je rađe volje napravil vsakomur kakršnokoli uslugo in kot poštarju takih prilik ni nikoli manjkalo. Ljudje so ga zato imeli povsod radi in so komaj čakali njegovega prihoda. Pa ne samo to, prinašal jim je dobre in slabe novice, ki so bile skrite v

Silvio Coos

njegovi poštarški torbi. Pri zadeti družini izrekamo naše globoko sožalje.

POPRAVILO CESTE S. GERVAZIJA - TORLAN

Vas Torlan, katero je tako lepo opisal slavni pisatelj Ippolito Nievo v svojem romanu «Il conte pecoraio», bo v kratkem povezana od Sv. Gervazija preko zaselka Čekin z dobro asfaltirano cesto. Tod mimo vodi sedaj le slab kolovoz in zato se je nedeljski izletniki izogibljejo, ki tako radi zahajajo v te vasi, pa čeprav se vije med prekrasnimi vinogradi in bujnim zelenjem gozdičev.

Komunski svet v Nemah je na svojem zadnjem zasedanju zato sklenil, da bodo dali v delo prvi «lot» del, s katerim bodo pričeli, čim bo dopuščalo vreme.

UREDITEV CEST V TIPANSKEM KOMUNU

Domačine je zelo razveselila novica, da bodo končno uredili cesti, ki vodita od mostu na Ravnem, ena proti Krnahti, druga pa proti

TAVORJANA

Izidi volitev za obnovo komunskega konsila

V Tavorjani, jezikovno mešanem komunou, so se vršile dne 26. novembra volitve za obnovo komunskega konsila, ker jim je šele sedaj potekla mandatna doba, medtem ko so ostali komuni Beneške Slovenije volili 7. in 8. junija 1970 leta.

V Tavorjani, kot vidimo, se ni nič spremenilo. Večino je dobila krščansko demokratska stranka, a reči moramo, da se je tudi lista «Alleanza democratica» zelo dobro uveljavila, na kateri so kandidirali pripadniki levičarskih strank (socialdemokrati, socialisti in komunisti), ki so imeli za volilni znak nakovalo, lopato, vzhajajoče sonce in bršljanov list.

Krščansko demokratska stranka je pri teh volitvah dobila 707 glasov, «Alleanza democratica» pa 571. Pri prejšnjih volitvah je dobila krščansko demokratska stranka 770 glasov, socialistična stranka 247 in komunistična istotako 247 glasov.

Za te zadnje volitve je bilo vpisanih 2002 volivcev, glasovalo pa jih je samo 77,17%, ker so ostali po svetu in se še niso vrnili domov za božične praznike ali pa so se za stalno izselili in so še vpisani v volilnih seznamih. Sedanji komunski konsil

druzih manjer za ke nu responsabilji zvjedeta za naše kraje. Su se veliko hvalili za te toké asfalta, ki su storli, nás pa nu ne permetajo, ke nu se Barjeni anu Viskuršeni stisnita roke za Božič anu za novo ljeto.

Fin kada to će tuole durati?

IZPOD MATAJURJA

SKLEPI KOMUNSKEGA KONSILA

Komunski konsil v Sovodnjah, ki se je sestel za izredno zasedanje, je sprejel več važnih sklepov. Gre predvsem za javna dela, katera namerava komun izvesti v prihodnjem letu. Tako bodo zgradili novo pokopališče v Mašerah ter razširili onega v Sovodnjah, Trémunu in Čeplesiščih; odobrili so tudi načrt za ojačenje javne razsvetljave, načrt za ureditev šolskih prostorov v Sovodnjah in gradnjo športnega igrišča.

„Rožice ziz Rezije“ predstavili v Ljubljani

Pb predstaviti prisotne številne visoko kulturne osebnosti iz Slovenije – Pozdrav župana in Rezije Enzo Lettiga

V Ljubljani so dne 13. decembra v prostorih Društva slovenskih pisateljev predstavili založniških podjetij Lipa iz Kopra in Založništva tržaškega tiska in Inštituta za slovensko narodopisje Slovenske akademije znanosti in umetnosti predstavili zbirko 60 rezijanskih pesmi z naslovom «Rožice ziz Rezije». Pesmi je zbral in prevedel in z opombami predstavil slovenski javnosti znani etnograf dr. Milko Matičetov.

Predstavitve so se udeležile najvišje osebnosti slovenskih kulturnih krogov. Dr. Matičetov je v svojem podajanju povedal, da že dosti let zbira po Reziji ljudske pesmi, pravljice in povesi in jih posnema na magnetofonski trak, ker pretežno nevarnost, da se vse to dragoceno narodno blago polagoma porazgubi in gre v pozabo. Sedaj je izšla edinstvena zbirka, obsega 206 strani in je velikega kulturnega pomena ne samo za Slovence, ampak tudi za Rezijane same.

Pri tej zgodovinski predstavitvi sta bila navzoča tudi rezijanski župan Enzo Lettiga in občinski odbornik Vittorino Di Lenardo, Rezijanski župan je tudi pozdravil vse prisotne v imenu vseh Rezijanov in se zahvalil dr. Matičetovu. «Prišli ste prvi med nas» je dejal «in prišli ste komaj pravočasno, kajti še malo in vse kar

ste nabrali in zapisali, vse to naše ljudsko blago, bi šlo v pozabo in se na kraju izgubilo.

«Rožice ziz Rezije» sodijo brez dvoma med pomembne kulturne in zgodovinske dogodke in zato so Rezijani hvaležni za izdajo te knjižice in za tako pristržno predstavitev.

Rožice ziz Rezije

*Da nita dĕmu je ore!
Da na podĕ tu ka na ĉe —
magari won ĉiz te worĕ,
tu ka molĕ se pašajo,
molĕ nu te duwĭj kožĕ,
tu ka ĉamurĕe skaĉajo —
ĉewā zajiĉnu' nu zapet,
ki wse te dule to ma strest,
forĉ ba me ĉiila lipa mĕ.
Ma na ba ĉiila liboj ne,
... anu mi ĉewa pet,
nu wo woj krĕja prydewa,
ĉewā zajiĉnut nu zapet!*

*In zdaj še eno vzdignimo!
Naj ljubi gre mi, kamor ĉe —
magari gor ĉez te vrhĕ,
tje, kjer ĉamurĕe skaĉejo —
meglĕ in divje te kožĕ,
zapela bom, zaukala,
da mora tresti vse dolĕ,
bo menda ĉul me ljubi moj.
Pa naj me ĉuje ali ne,
vseeno jaz zapela bom,
in ko bo konec pesmice,
zaukam in zapojem spet!*

Bivši rudarji iz Beneške Slovenije obiskali Kobarid, Tolmin in Cerkljo

Mnogi naši rudarji, ki so nekaj delali v belgijskih in drugih rudnikih in ki so se vrnili domov kot invalidi ali pa kot upokojenci, so tudi letos počastili sv. Barbaro - zaščitnico rudarjev z izletom v Slovenijo. Bili so že na izletu v Idriji, Velenju, Portorožu, Piranu, tokrat pa so bili gostje tolminskih sindikatov in sindikatov tovarne «ETA» v Cerklju.

Izleta, ki ga je organiziralo kulturno društvo «Ivan Trinkan», se je udeležila skupina 40 rudarjev iz različnih vasi Beneške Slovenije. V Kobaridu jih je sprejel predsednik tolminskih sindikatov Evgen Colja, v tovarni «TIK» pa je direktor na kratko orisal izletnikom zgodovino te tovarne in govoril o pomenu, ki ga ima za kobaridsko področje, kjer je zaposlenih 450 ljudi.

Iz Kobarida so nato izletniki krenili proti Cerklju in si ogledali tovarno «ETA», kjer izdelujejo termoelektrične naprave in zaposluje 120 ljudi. Po kosilu so si ogledali tudi znano partizansko bolnico «Franja». Ogledali so si tudi veliko in moderno šolo-spomenik NOB, ki so jo zgradili s prostovoljnimi prispevki Slovenije in zamejstva.

Ko so si ogledali tudi spomenik padlim partizanom, na katerem so vklesana tudi imena nekaterih beneških Slovencev, so se izletniki podali proti Tolminu, kjer so jih sprejeli predstavniki sindikatov in Socialistične

zveze. Sledili so priložnostni govori, v katerih so govorniki poudarili koristnost takšnih izletov in stikov med sosedami, ki imajo podobne probleme in govore enak jezik.

Izletniki, ki so videli toliko zanimivosti, toliko napredka v sosednjih krajih, so se vrnili domov pozno ponoči z najlepšimi vtisi in spomini in se zahvaljujejo za prisrčen sprejem.

PEVSKI ZBOR «REČANJ» IZ LJES NA LINHARTOVI PROSLAVI V RADOVLJICI

V Radovljici (Slovenija), rojstnem kraju prvega slovenskega dramatika Antona Tomaža Linharta, so letos še prav posebno počastili obletnico njegove smrti. Proslavo je pripravila občinska konferenca socialistične zveze in kulturna skupnost.

Tokrat so proslavo posvetili kulturni ustvarjalnosti beneških Slovencev in njihovega boju za narodnostne pravice. Na prireditvi so kot gostje nastopili moški kvartet «Rečanj» ter nekateri zamejski pisatelji in pesniki. S tem, da so na proslavo povabili tudi beneške Slovence, so hoteli tudi dejansko pokazati, kako je Linhart, buditelj slovenskih ljudi, zbiralec zgodovine jugoslovanskih narodov, poudarjal obstoj drugih slovanskih narodov in slovenskih ljudi izven kranjske dežele.

IZ IDRIJSKE DOLINE

V Prapotnem premalu šolskih prostorov

CESTA TEJE
STARA GORA
UREJENA

Solarji prapotniškega komuna imajo letos celodnevni pouk, to se pravi «a tempo pieno» po italijansko, kar je tudi zelo praktično, posebno za one iz oddaljenih hribovskih vasi. Kot vemo, so zadnja leta ukiniteli več šol, kjer je bilo premalo otrok in jih vozijo sedaj v Prapotno. Na žalost, se prav hribovske vasi izpraznjujejo, ki so v Idrijski dolini slovenske, in tako se zapirajo šolska vrata vsako leto v kakšni vasi. Prapotno je jezikovno mešan komun in zato so sedaj slovenski otroci ves dan v stiku s furlanskimi in tako polagoma pozabljajo na jezik, ki ga govore v hiši.

Pa pojdemo tokrat mimo počasnega, a uspešnega raznarodovanja. Resnica je ta, da se otroci nauče več, če jih je dosti v razredu kakor v tistih, kjer sta po dva ali trije, kot je bilo do nedavnega.

Osnovno šolo, to je petletko, obiskuje letos v Prapotnem kar 80 učencev in to povzročajo velike težave, ker primanjkuje šolskih prostorov. Komunska administracija je zato vložila prošnjo na deželne organe, da bi dosegla podporo za zgraditev nove šole, kjer bi bili tudi primerni lokali za pošolske dejavnosti kot so na primer ročno delo, glasba, petje, tehnični pouk itd.

ZA OJACENJE OBMEJNEGA PROMETA POTREBEN NOV MOST PREKO IDRIJCE

Vinorodni kraji Idrijske doline in goriških Brd privabljajo tokraj meje vedno več ljubiteljev pristne kapljice, a prehodov je malo in nekateri celo slabi. Pokrajinska ustanova za hribovsko gospodarstvo (Ente provinciale dell' Economia montana) je zato zaprosila deželno odborništvu za javna dela, da bi dalo potrebna sredstva in odobrilo načrt za gradnjo novega mostu preko Idrijce. Ta most naj bi bil pri Novakucih (Novacuzzo). Če bo prošnja uslišana, bodo vasice tega območja, ki so tako zelene, tako vabljive, kjer bivajo gostoljubni ljudje, pritegnile v svojo sredo še več ljubiteljev narode in dobrega vina.

Nove zahteve v gorskem gospodarstvu

Te dni so se sestali svet regionalnih delegacij nacionalne unije občin in družb za gorska območja, da bi skupaj proučili deželni zakon o gorskem območju, ki naj bi predvideval razdelitev gorskega področja na homogene cone, v katerih naj bi se v vsaki posebej

ustanovila gorska skupnost. Na sestanku so poudarili težaven položaj na našem gorskem območju. Kljub temu, da niso mogli čisto zanikati določenega napredka na tem območju, so vendar poudarili, da je položaj kljub temu še danes alarmanten, kar je še zlasti pokazalo splošno ljudsko štetje 24. oktobra 1971. leta. To štetje je še posebej opozorilo na zmanjšanje prebivalstva v videmski pokrajini, zlasti pa še na območju Julijskih predalp, njihovega vzhodnega območja in območja Nadiških dolin.

Na našem območju predvidevajo ustanovitev treh podcon: Humin, Tarcent in Cedad.

Ob koncu so izvolili tudi novega svetovalca in sicer tipanskega župana Tomasina Fortunata. Omenjenega sestanka se je udeležil tudi pokrajinski svetovalec za turizem Specogna Romano.

IZPOD KOLOVRATA

Smrtno se je ponesrečil Francesco Gariup iz Seuca

Globoko je pretresla vse ljudi grmeškega komuna žalostna vest, da se je smrtno ponesrečil 61 letni Francesco Gariup, doma iz Seuca. Mož, ki je živel sam, je bil tistega usodnega dne v Klodiču pri zdravniku in ko se je zvečer vračal proti domu, mu je spodrsnelo na mokri cesti ali pa mu je morda prišlo slabo in padel v 20 metrov globok prepad ob robu ceste. Priča nesreči so bili nekateri otroci, ki so takoj poklicali na pomoč ljudi, a ubogemu možu ni mogel nihče več pomagati: bil je na licu mesta mrtev. Pri padcu v tako globino si je razbil lobanjo in dobil še več drugih hudih poškodb.

OBMEJNI PREHOD V SOLARJIH ZAPRT DO MARCA

Sezonski obmejni prehod, katerega se poslužujejo dvoletniki, to je tisti, ki imajo tokraj ali onkraj meje svoje senožeti in travnike, je zaprt. Ponovno ga bodo odprli

PROSNID (Prosenicco) v komunu Tipana, kjer je najbolj občuten padec prebivalstva.

ZA NAŠE DELO

Kaj bomo delali meseca decembra

NA POLJU: kdor še ni preoral praznik njiv, namenjenih za spomladansko setev, naj to stori, dokler ne zmrzne zemlja v zgornji plasti. Čim bolj se zemlja obrača, več nam vrača, pravi stari pregovor. Nobeno obračanje zemlje pa toliko ne koristi kakor prav jesensko ali predzimsko. Mraz zoroano zemljo pretrese, zdrobi in zrahlja kepe. Kdor zorje svoje njive že v jeseni ali pred zimo, spomladi obdeluje dosti laže kakor tisti, ki pušča čez zimo njive nezorane. S polja poberimo pravočasno zadnjo zelenjavo, da nam ne zmrzne.

NA TRAVNIKIH nadaljujemo z brananjem in iztrebljanjem mahu. S kamenitih in zaraščenih travnikov in pašnikov pobiramo kamenje in odstranjujemo nepotrebno grmovje. Kjer opazimo na travnikih dosti gladeža, ga zateremo s tem, da stopimo nanj, ga potlačimo in malo posujemo s kalijevo soljo. Danes je krma precej draga, zato moramo skrbeti, da je pridelamo toliko, kolikor je potrebujemo za lastno živino. Živinoreja je pri nas bistveni del gospodarstva. Toda kdor nima dovolj krme, bo imel od živinoreje le malo dobička.

V VINOGRADU je glavno opravilo okopavanje in gnojenje trt. Kot gnojilo

uporabljamo domač gnoj, kateremu dodamo nekoliko superfosfata. Že sedaj kopajmo tudi za nove nasade, da bo mo spomladi trte kar zasipali. Količe moramo na tistem koncu, kjer bodo zataknjeni v zemljo, namazati s karbolinejem ali s katranom.

V KLETI vino prvič pretakamo. Skrbimo, da bo tam primerno toplo. Paziti moramo na barvo vina in napake takoj odpraviti. Kdor si ne zna pomagati, naj vpraša za nasvet strokovnjaka. Ni dobro za vino, če imamo v kleti kislo zelje ali repa ali kaj podobnega.

V SADOVNJAKU škropimo in mažimo drevesa, da zatremo razne škodljivce. Ne pozabimo na gnoj, ki ga drevje tako potrebuje. Z debel strgajmo mah in lišaj ter odstranjujemo goste vrhove.

V HLEVU pazimo na primerno toploto, ki mora znašati povprečno 15 stopinj Celzija. Pod 11 stopinjami je prenizka, nad 18 pa previsoka. Ko koži začne občutiti primernem krmiljenju nesti januarja ali februarja. Prašičem dajmo popoln mir, da se hitreje spita. Krmimo jih redno, ob določeni uri, z raznovrstno hrano. S snago preprečujemo, da ne bi živina dobila slinavke in parkljevke, ki nasto pata ta mesec radi.

